

Una vita violenta

Ștefan Manasia, [Tribuna](#), nr. 231, 16-23 aprilie 2012

Acum un deceniu Mihai Mateiu lucra la un roman, *Frica*, din care îmi amintesc pasaje autentice, plonjoane în apa săpunită a copilăriei, o anume sete de a psihanaliza și, totodată, de a-și conserva literar – ca un scorpion în formol – trauma. Pe urmă romanul n-a mai devenit roman, dar Mihai a continuat să funcționeze în Clujul underground, nelipsit de la evenimente artistice, muzicale și, desigur, literare, fiind una din prezențele vii, incomode, agresive ale clubului de lectură „Nepotu’ lui Thoreau”. L-am putut asculta și citi, astfel, majoritatea schițelor și povestirilor care formează *Oameni*: treisprezece texte tăioase, frazate alert, fixate pe indicativ prezent, adunate între copertile galben-lămâie ale unui volum de nici o sută de pagini. Un volum care-i face însă pe doi dintre cei mai inteligenți autori central-europeni – ok, m-am lungit, dar o să vă prindeți imediat – să afirme și, bag mîna-n foc, nu din politețe: „Una dintre cele mai mari virtuți scriitoricești este o frazare în care intenția nu e fățișă, explicită. Altfel spus: autorul reușește crearea unui întreg univers atît de firesc precum respiră.” – și Attila Bartis îi recunoaște autorului nostru această virtute; „E vorba de o carte curajoasă, nu doar pentru că îți trebuie curaj să debutezi cu un volum de povestiri de cîteva zeci de pagini, ci mai ales pentru că *Oameni* propune o scriitură care sună altfel decît cea mai mare parte a prozei tinerilor scriitori în vogă. Limpezimea, concizia, precizia, acestea sînt principalele sale calități.”

Aș spune mai mult: Mihai Mateiu e prozatorul care, în generația mea, practică eficient „teatrul cruzimii”, o cruzime scăpată din harnașamentele simbolice. Scriitura autistă, a *basic instinct*-ului, a impulsurilor reptiliene circumscrie perfect motto-ul povestirii *animal* (una din piesele de rezistență ale cărții): „Dintotdeauna-am refuzat să-mi las trupul, ce-aruncă umbră, rănit de o idee care nu face umbră”, din Günter Grass. Este *credo*-ul practicantului de Muay Thai (box thailandez), angrenat în subterana meciurilor ilegale în care orice lovitură-i permisă. Adulat de masculii alfa în sacouri și ronțăit de privirile femelelor alfa excitate de sînge, personajul acceptă statutul – splendid și suficient – de „animal”: „De multe ori simt privirile și poftetele – [femeile] văd în mine un animal cu piele lucioasă și mișcări agile.(...) Nimic din ce se-ntîmplă acolo nu are o continuare. După lupte mă întorc acasă sau la hotel și stau cîte-o oră în cadă, în apă fierbinte – totul se șterge încet, urletele se estompează, adrenalina se scurge din mușchi. Vine apoi o oboseală cumplită, ca o măciucă.” (50-51) Suflul

povestirii e imnic și, cumva, generaționist: o mulțime din puștii de azi, vidați afectiv, irigați de violența mediatică s-ar regăsi-n ea, presupunând c-ar pune mâna pe o ediție pirat.

Să adaug acum: prozele acestea tensionate pînă ce sîrmulițele narrative încep să zbîrnîie sînt intenționat amorale, *oamenii* (pensionari, bișnițari violatori, puberi, juni corporatiști, vînători & pescari, „obsedante” nimfete etc.) devin păpuși ascultătoare în mîinile Autorului, care alteori butonează la împlinire, din ce în ce mai repede, pe canale de tip Big Brother sau *ciné-verité*. Estetica lui Mihai Mateiu se prezintă, deja, încheată și solidificată, prozatorul creditînd autori ca Haruki Murakami, Kenzaburo Ōe, John Updike, Grass, Bartis etc., muzici electro și cineaști (de o comicărie totală e jocul lui Toshiro Mifune – „se tăvăleşte pe jos, pradă unei crize de isterie” – în *Rashomon*, difuzat pe TVR Cultural chiar în momentul în care dialogul cuplului *middle class* curge pe pilot automat, asexuat, în secvența intitulată *interviul*.)

O altă povestire, *Înfrîngerea* o citesc ca pe un omagiu-n răspăr adus lui Hrabal (alt autor tutelar): e, de fapt, negativul fotografiei de grup cu microbiști nostalgici și potatori din proza marelui praghez. U Cluj pierde, previzibil, agonic, în fața lui CFR. Tinerii „tifosi”, cu fulare alb-negre, pîndesc în parc supporterul inocent al echipei adverse: afectivitatea zero, răceala discursului fac însă emoția să izbucnească abia în final, ca sîngele prin tifon, într-o sarabandă de *flash-back*-uri domestic-erotice, în memoria adolescentului criminal. Că povestirile nu-s lipsite de-un sîmbure „pedagogic”, stau dovadă finalurile înțelepte, imprevizibile, calde ca soarele unei zile de vară pe Marte.

Scurte poeme în proză, *Aproape* și *Marea surpriză* aduc o tușă de nostalgie, cuvintele fruste, monologul înșelător, insinuările își tocesc lama pînă ce personajele scapă, pesemne, ca prin urechile acului, de teroarea Naratorului omniscient: „Pînă la urmă se învățaseră să trăiască singuri, fără oameni.” (44), aflăm despre soții bătrîni din *marea surpriză*, asta ca să nu le ghicim „secretul” (motivul sociopatiei) niciodată. Altminteri, culegerea prezintă o impresionantă galerie de bătrîni. O figură aparte face *Bunica murind*, un portret terifiant și totuși îndrăgostit. Omul e corp și corpul ăsta se ține strîns de rămășițele vieții: „Și atîta timp cît avusese putere, bunica păstrase perfect curat trupul ăsta mare” (54) Iată unul din puținele finaluri scrise din perspectiva subiectivității agonizante: „Frate-meu s-a repezit iar, dar l-am prins în brațe, i-am îngropat fața în umărul meu și i-am zis blînd: «Las-o! Las-o să se ducă, n-o mai chinui!» A izbucnit în plîns, dar am reușit să-l scot din cameră, am tras-o și pe mama de braț. Plîngeau amîndoi în hohote, dar tot am mai auzit suspinul de ușurare al

bunicii.”(57) Pentru ca în *Duminicile* – un text reușit, cu personaje-povestaș, concurînd cu loialitate în drum spre job – să întîlnim într-un experiment de sociologie urbană: „Bătrînii se înghesuie la uși, împiedicîndu-i pe cei care vor să coboare. Au mîinile încărcate cu sacoșe și ochii aprinși, sînt puși pe hartă, gata să ucidă pentru un loc pe scaun. Din clipa în care s-au așezat se destind, devin dintr-o dată volubili și curtenitori – încep să se sucească în toate părțile uitîndu-se după cunoștințe, se înfiripă discuții, femeile sînt tratate cu considerație.”(70)

Despre textele *Obsesia* și *Ixi*, unul bolañian celălalt salingerian (se înțelege că nu la nivel epigonic), a vorbit Bogdan-Alexandru Stănescu, în singura cronică decentă a cărții de pînă acum ([Un debut aparte, în Observator cultural, nr. 615/ 2012](#)): remarca în prima realizarea fantasmatică (scene de submisivitate și sado-masochism insinuîndu-se în *visul treaz*, completăm noi), „îndepărtarea protagonistului de principiul realității”, pentru ca în a doua să observe cum „revelația vine treptat, sentimentul de straniețate e introdus chiar de joaca inocentă a unuia dintre copii, de inserarea încă a unui personaj fantasmatic, jucăria fetei, *ixi*.” Iar lumea asta, populată cu prieteni imaginari – iubita sado vs. jucăria de pluș pe care fetița o convoacă *in absentia* – e prinsă cu aceeași precauție, în același stil precis, funcțional, cool, de către autor.

Aș fi așteptat mai mult de la povestirea *Film*, unde vocea acestuia previzibilă, străvezie lasă la vedere scheletul violenței elementare. Mihai Mateiu pare aici mesmerizat de propriile descoperiri din textele anterioare.

N-am să spun nimic despre *Robotul*, un trip budapestan, picant, de un umor inteligent cum nu prea mai.

În fine, *Vinătorul*, piesa care încheie volumul, complement al ingenuiei *aproape* (secvența delicat-truffaldiană din deschidere) rimează cu *Dimineața lunetistului*, povestirea-cult a lui Vladimir Sorokin. Căsăpirea celui rău & viclean, dexteritatea tînărului și a bătrînului, „sentimentul” naturii ca în Turgheniev ori Sadoveanu, bigotismul mamei, calmul de Jean Gabin al tatălui mixat cu detașarea de Dragoș Bucur a fiului dau un text (aproape o nuvelă) asiatic, nemilos, eclatant: „Glonteale l-a nimerit probabil drept în inimă. S-a prăbușit într-o rîină și săgeata înfiptă în trunchiul lui stă drept în sus – a intrat adînc, blana țepoasă din jur s-a umplut de sînge. În timp ce-l așteaptă pe celălalt, privește pana albă a săgeții, albastrul neplauzibil din capătul ei, roșul aprins scurs peste cenușiiul blănii – e o armonie incredibilă a culorilor, pe care o tulbură doar mirosul morții.”(95)

Alături de poematicele *Aerostat* al lui Stelian Müller, *Oameni* de Mihai Mateiu este cel mai valoros debut în proză al anului literar 2011. Ocolit, prin urmare, de nominalizări, premii, cronici (*till now*) și alte superstiții ale lumii literare.